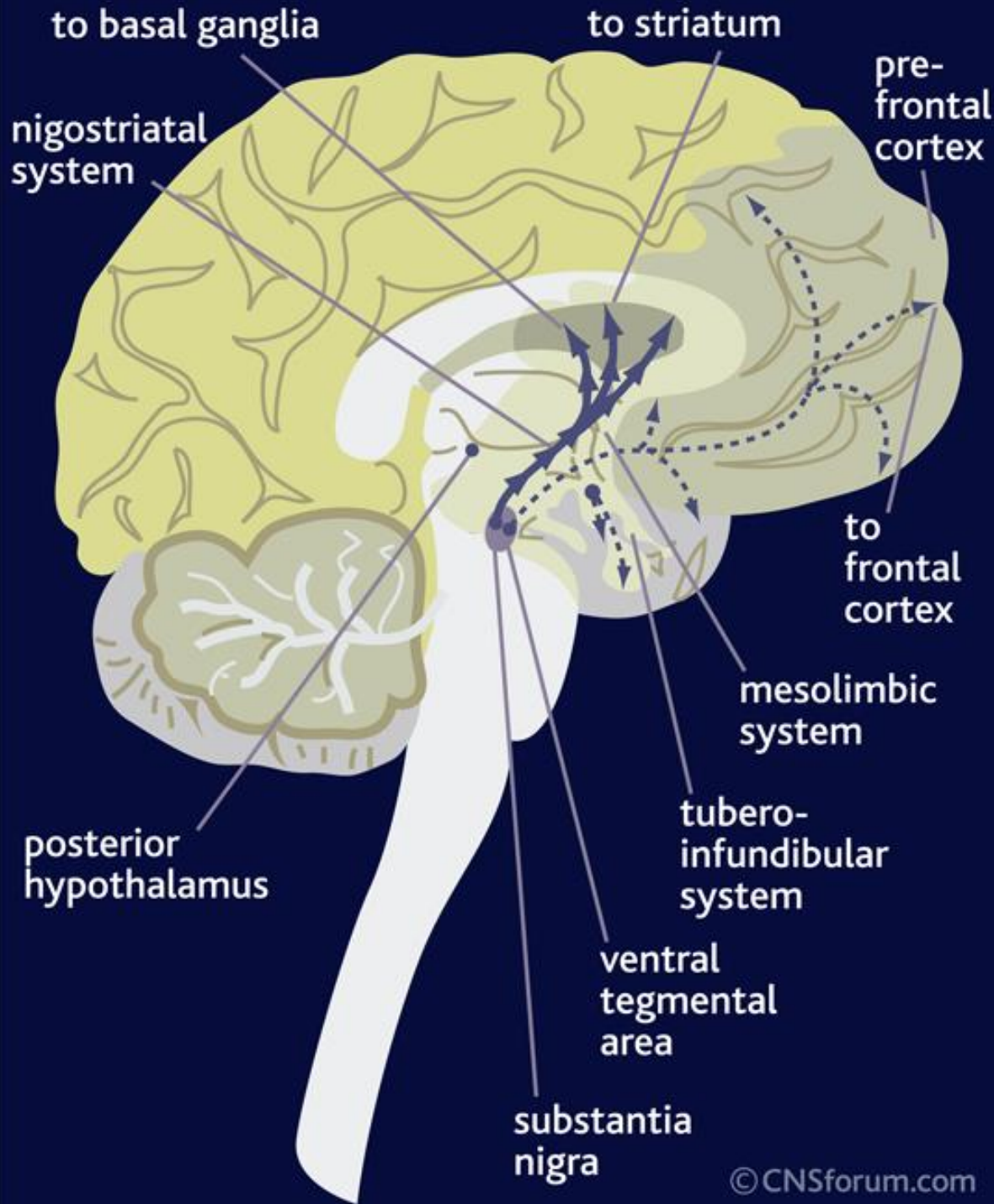

Dariusz Pawlak

Leki neuroleptyczne

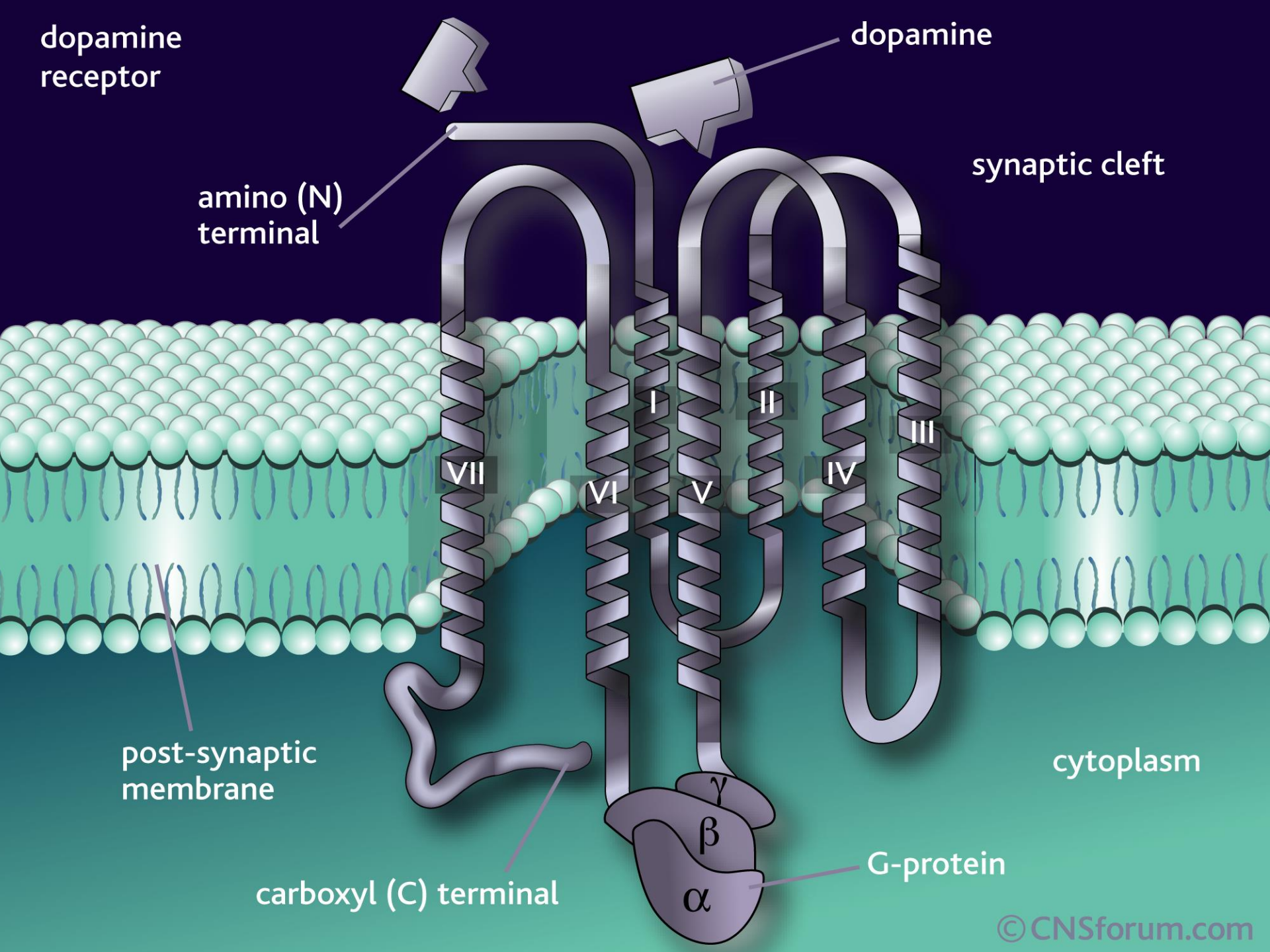

neuroleptyki

leki przeciwpsychotyczne

- tłumią stany pobudzenia psychoruchowego
- zmniejszają napięcia afektywne, lęk
- redukują postrzeganie złudzeniowe
- działają uspokajająco
- tłumią objawy wegetatywne

receptory dopaminergiczne

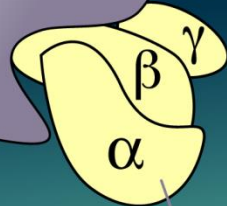
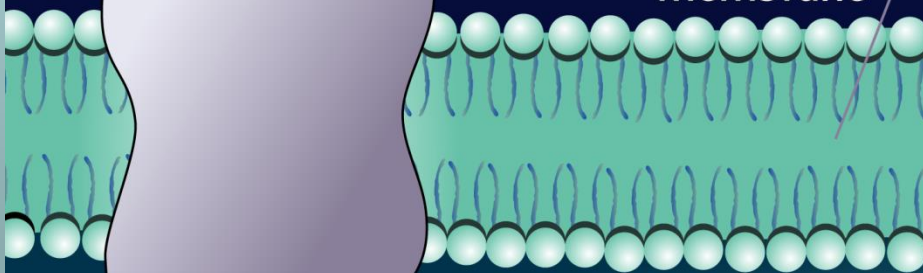
dopamine
D1, D5 receptor

synaptic
cleft

dopamine

post-synaptic
membrane

cytoplasm

stimulatory G-protein

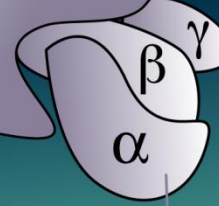
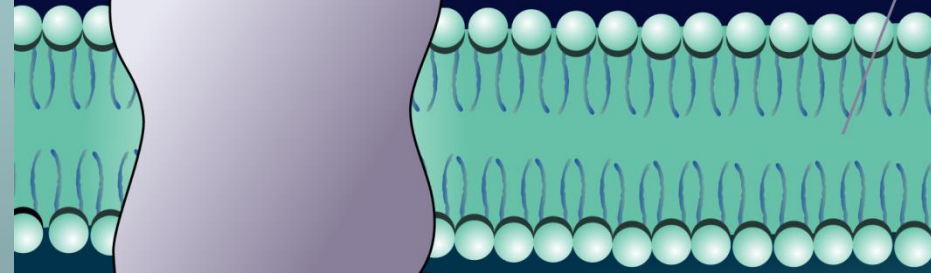
dopamine
D2, D3, D4 receptor

synaptic
cleft

dopamine

post-synaptic
membrane

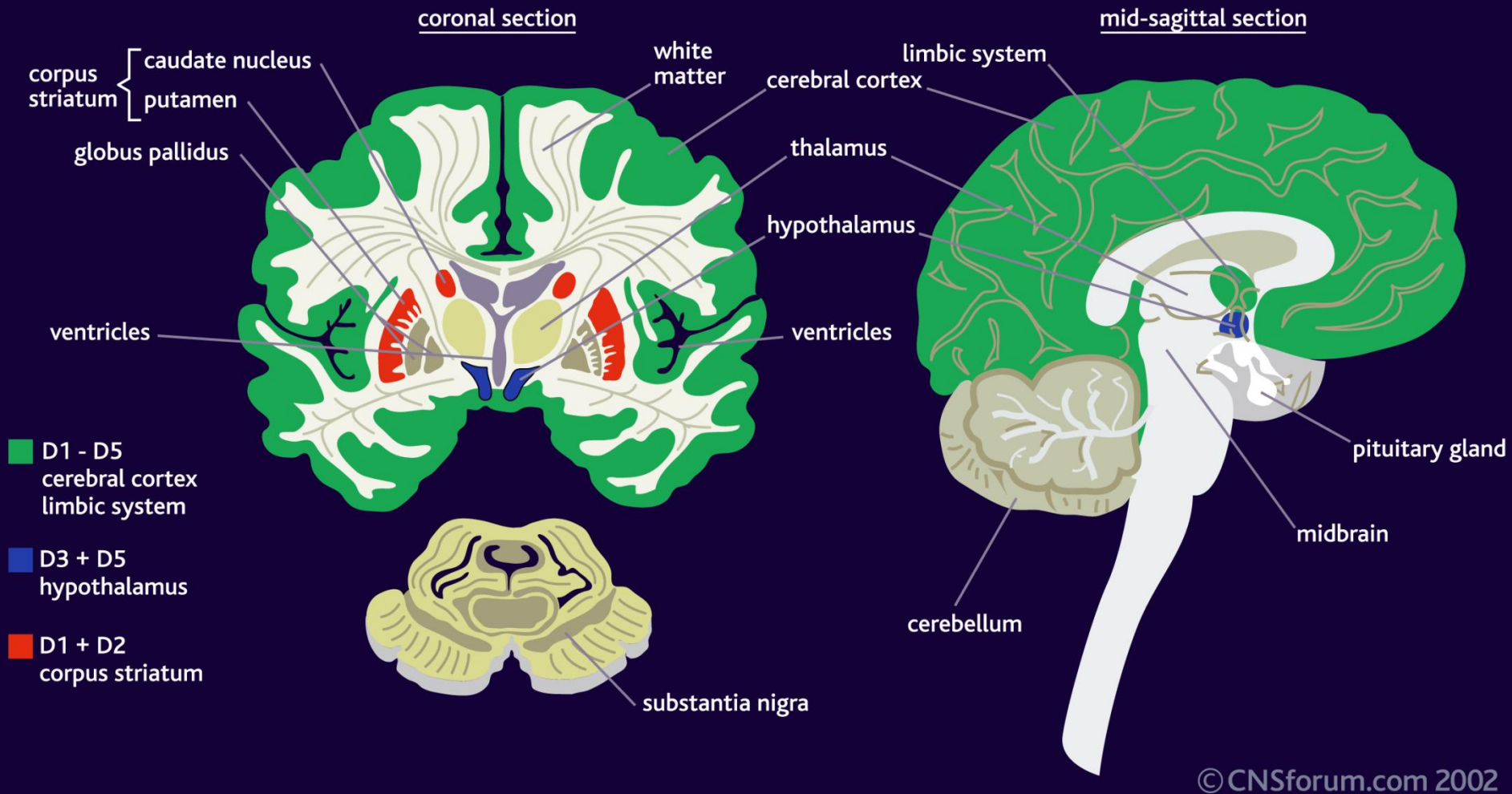

cytoplasm

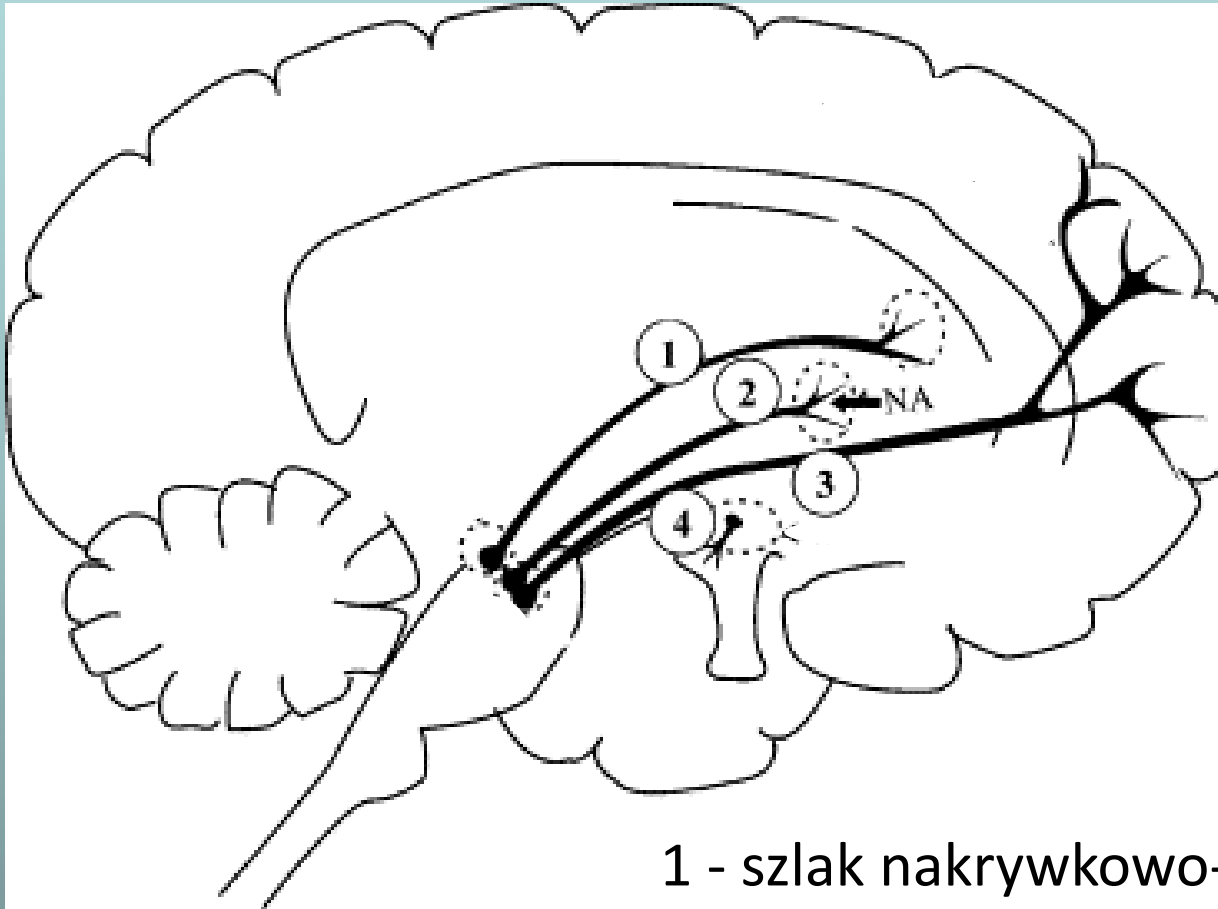
inhibitory G-protein

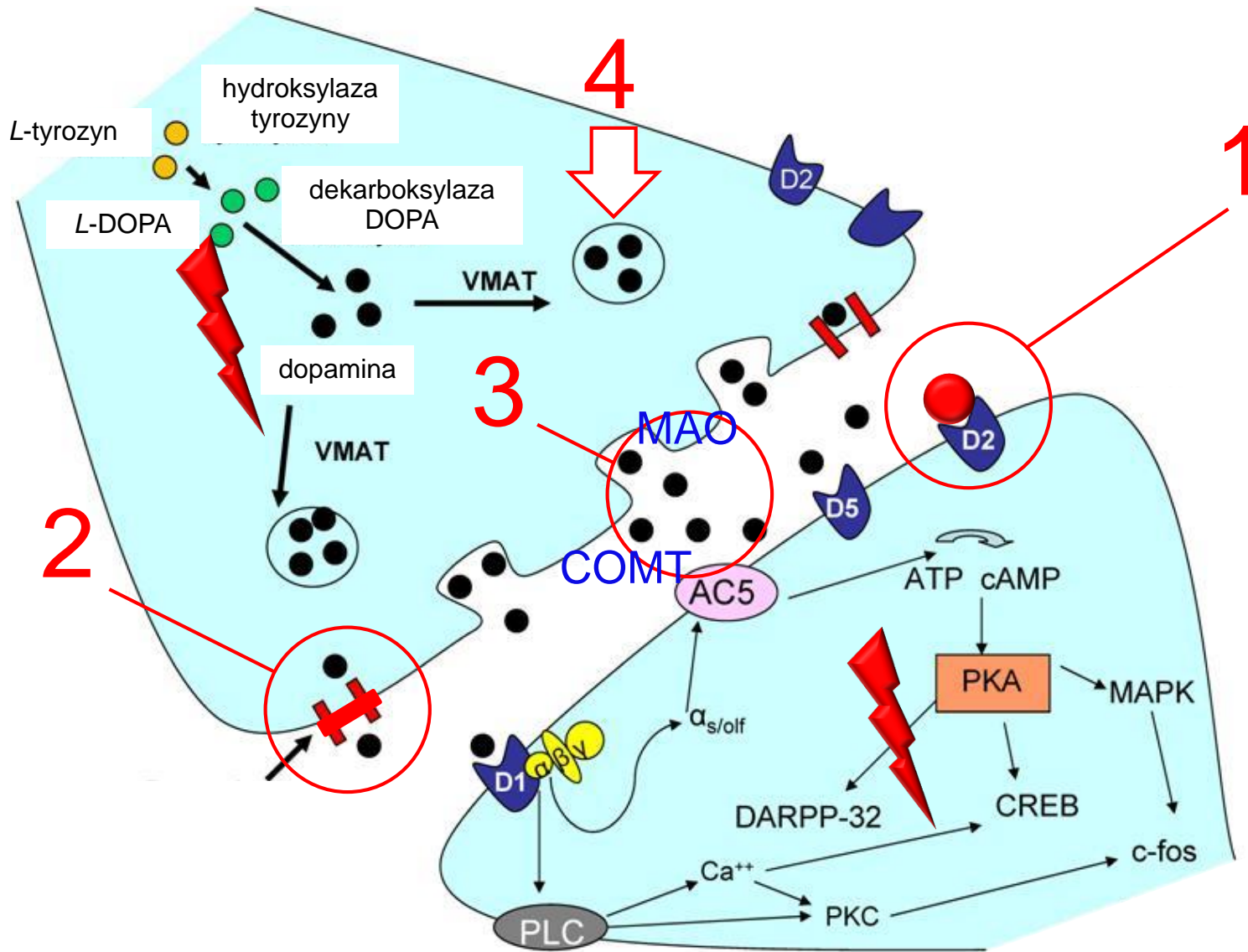
mózgowe rozmieszczenie receptorów dopaminowych (D1-D5)

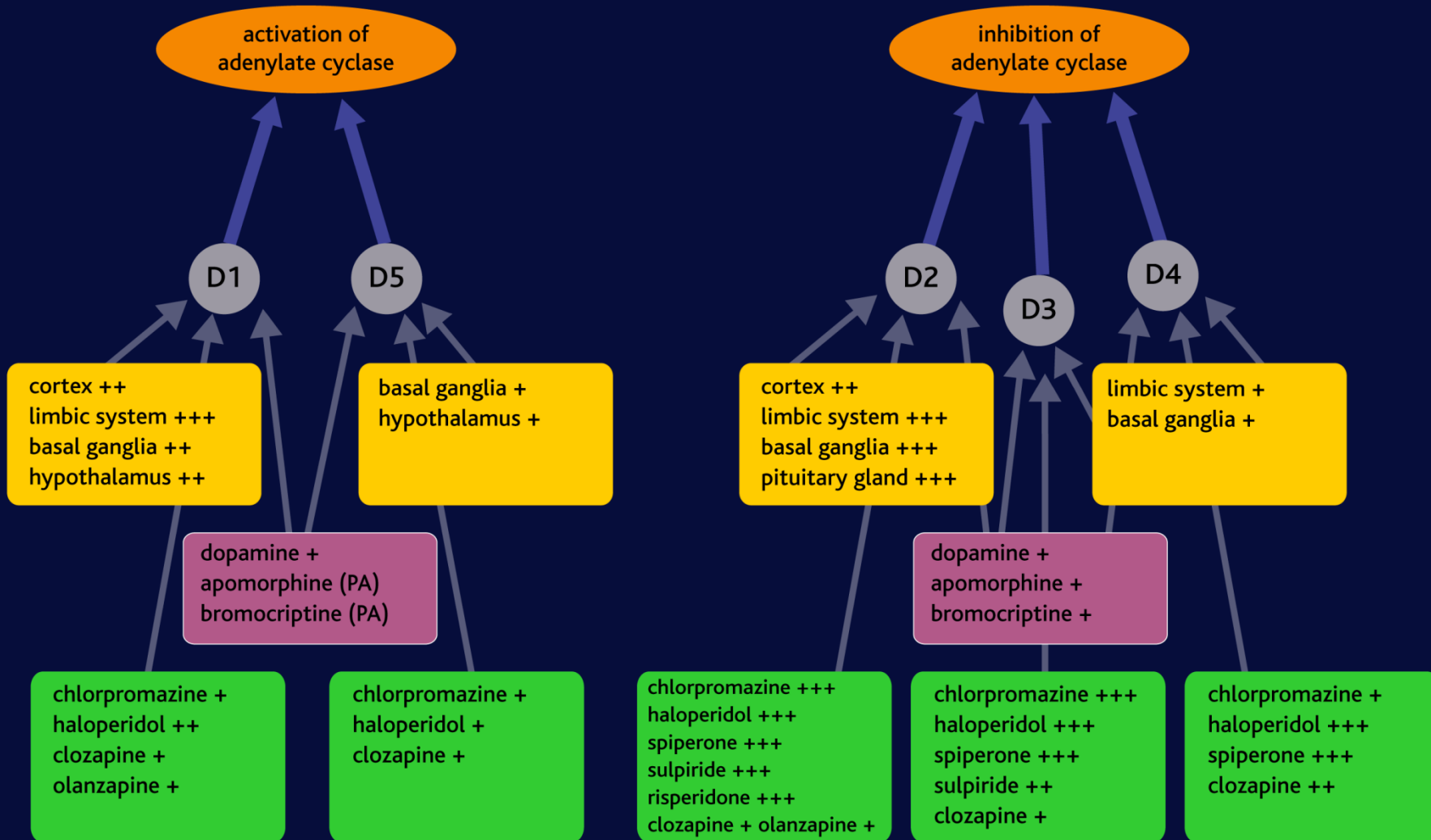
szlaki dopaminergiczne

- 1 - szlak nakrywkowo-mezolimbiczny
- 2 - szlak nakrywkowo-mezokortyczny
- 3 - szlak nigrostriatalny
- 4 - szlak tuberoinfundibularny

receptory dopaminergiczne (lokalizacja – agonista – antagonist)

■ dopamine receptor subtype

■ 2nd messenger effect

■ distribution

■ low potency agonists (PA = partial agonist)

■ antagonists

zastosowanie leków neuroleptycznych (przeciwpsychotycznych)

- stany maniakalne
- psychoza cyklofreniczne (depresja + mania)
- powikłania psychotyczne chorób somatycznych
- starcze stany pobudzenia
- objawy abstynencji w toksykomanii
- objawowe leczenie wymiotów, czkawki
- przygotowanie do znieczulenia ogólnego

„dylemat” blokowania receptorów D2 we wszystkich szlakach dopaminergicznych

zmniejszyć aktywność DA w szlaku mezolimbicznym w celu leczenia objawów pozytywnych psychozy

zwiększyć aktywność DA w szlaku mezokortykalnym w celu leczenia objawów negatywnych i poznawczych

pozostawić aktywność DA na niezmiennym poziomie w szlakach nigrostriatalnym, aby uniknąć wystąpienia działań niepożądanych

zjawisko neuroleptyzacji

blokada
receptora D2

osłabienie/eliminacja
objawów psychozy

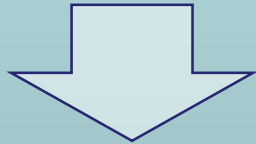
hamowanie
objawów
pozytywnych

blokowanie
mechanizmów
nagrody

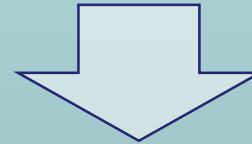

Pacjent staje się apatyczny, nie może odczuwać przyjemności, brak mu motywacji, zmniejsza się zainteresowanie i przyjemność płynąca z kontaktów społecznych

leki przeciwpsychotyczne

klasyczne (KLP)

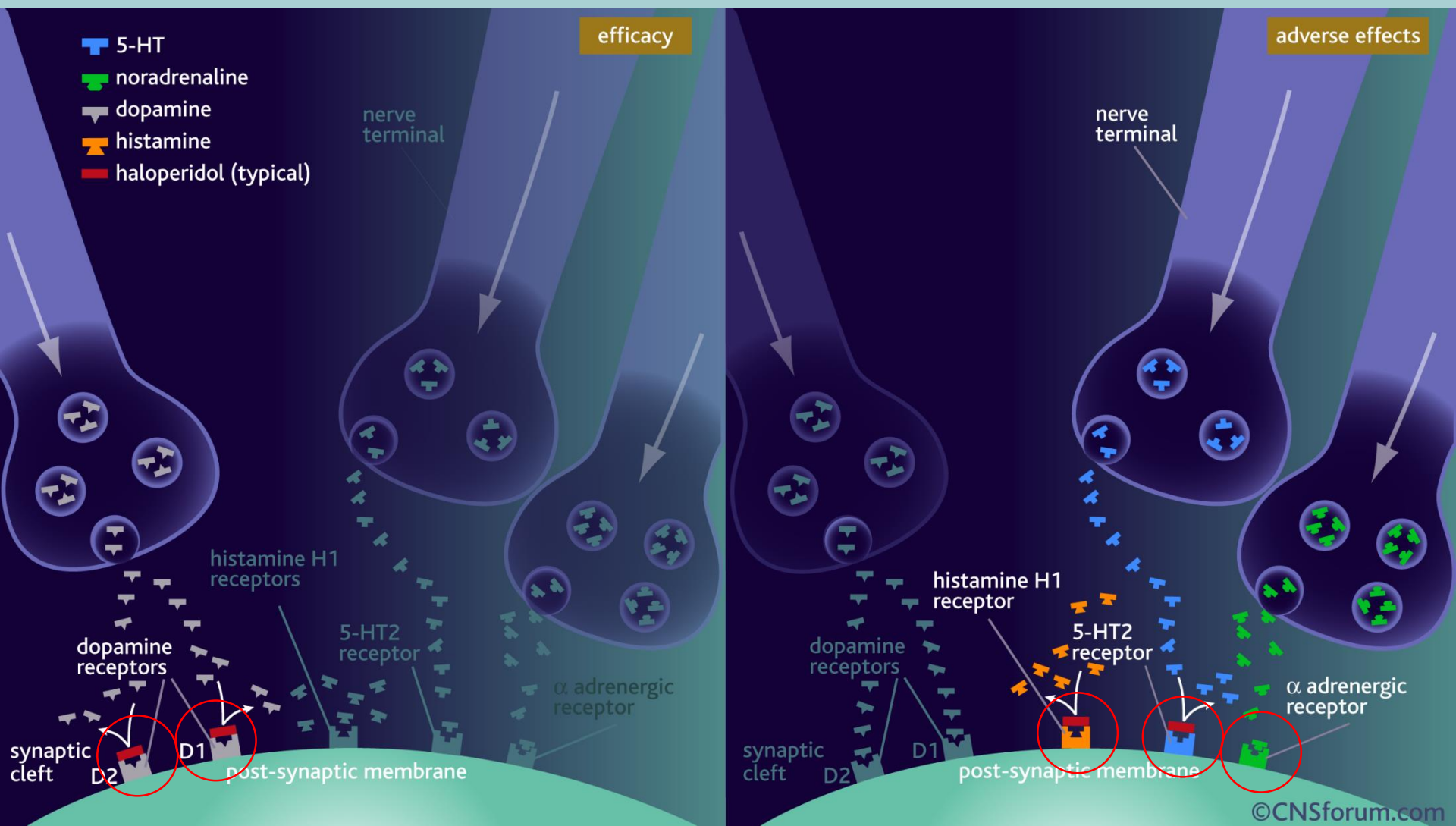

atypowe (ALP)

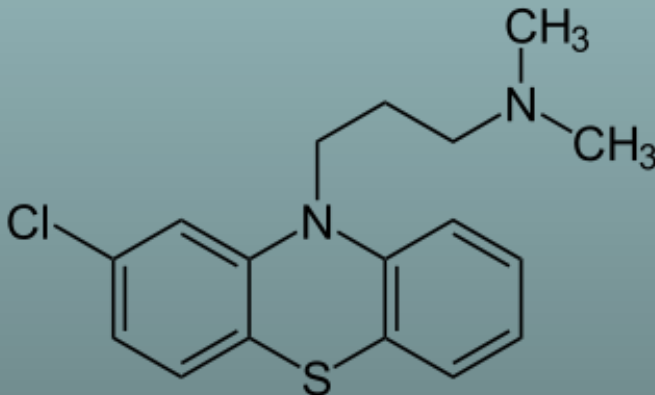

klasyczne leki przeciwpsychotyczne (KLP – I generacja)

klasyczne leki przeciwpsychotyczne (KLP – I generacja)

- chlorpromazyna – *Fenactil*
- haloperidol – *Haloperidol*
- flupentiksol – *Fluanksol*
- zuklopentiksol - *Clopixol*

klasyczne leki przeciwpsychotyczne (KLP)

- leki przeciwpsychotyczne I generacji
- cecha charakterystyczna – antagonizm wobec receptorów D2
- działanie terapeutyczne – blokada receptorów D2 przede wszystkim w obrębie mezolimbicznego szlaku dopaminergicznego
- blokada receptorów D2 w innej mózgowej lokalizacji odpowiada za większość działań niepożądanych
- brak możliwości selektywnej blokady receptorów D2 w określonych obszarach mózgu

klasyczne leki przeciwpsychotyczne

blokada

receptor dopaminowy D2

muskarynowy receptor
cholinergiczny M1

receptor histaminowy H1

receptor α_1 -adrenergiczny

blokada receptora muskarynowego M1

(działania niepożądane)

- suchość w ustach
- zamazane widzenie
- tachykardia
- zaparcia
- otępienie

blokada receptora histaminowego H1

(działania niepożądane)

- przyrost masy ciała (*wzrost łaknienia*)
- sedacja

blokada receptora α_1 -adrenergicznego

(działania niepożądane)

- ortostatyczne spadki ciśnienia tętniczego krwi
- zawroty głowy
- senność

zaburzenia ze strony układu pozapiramidowego

(działania niepożądane)

- wczesne dyskinezy *(nieskoordynowane i niezależne od woli ruchy kończyn lub całego ciała, wyginanie i prężenie, mimowolne ruchy warg)*
- wywołany neuroleptykami zespół Parkinsonowski
- akatyzje *(pobudzenia ruchowego - przymusu bycia w ciągłym ruchu)*
- późne dyskinezy

zaburzenia hormonalne

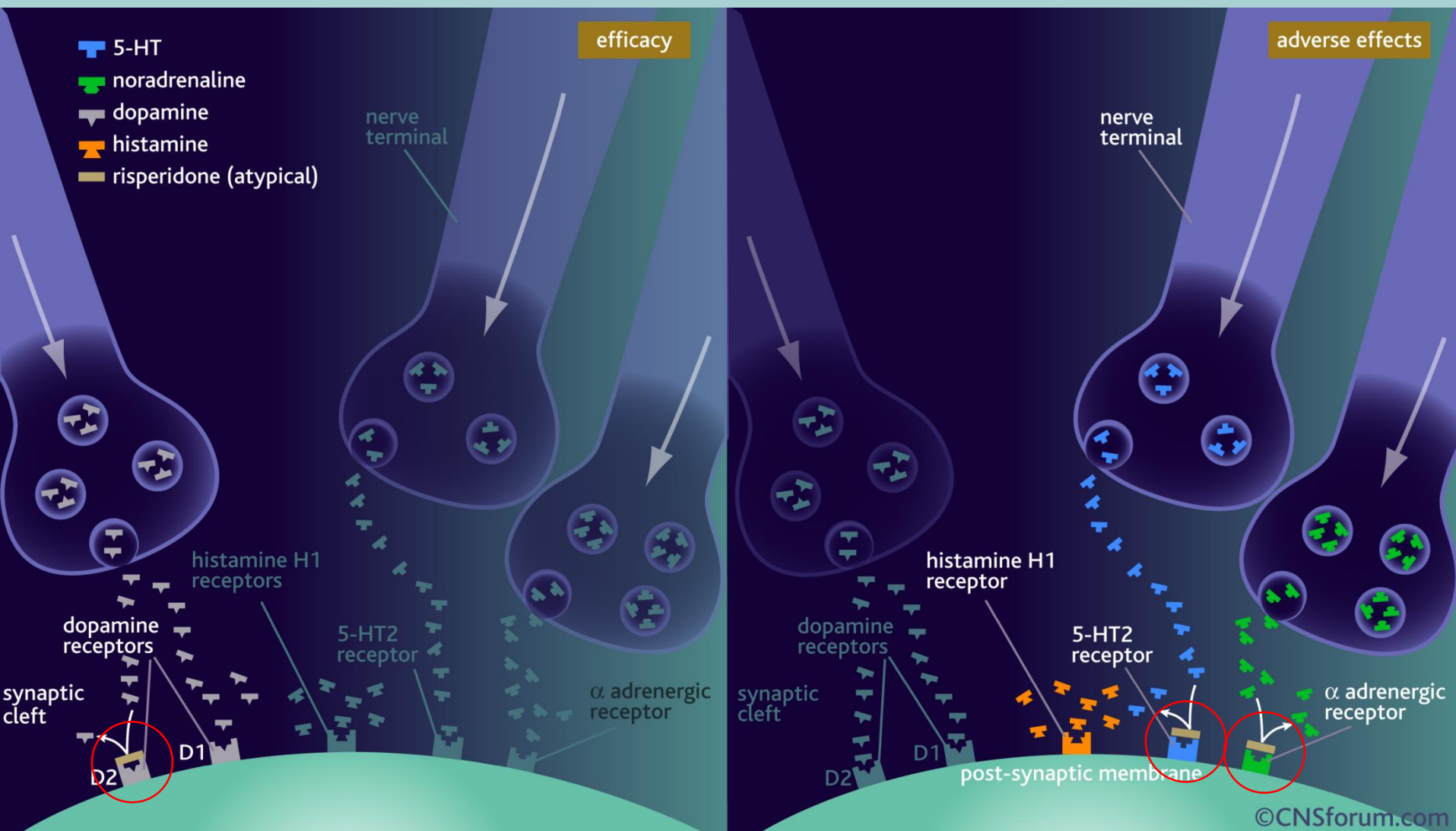
(działania niepożądane)

- hiperprolaktynemia
- brak miesiączki
- ginekomastia
- spadek libido
- impotencja

złośliwy zespół poneuroleptyczny (1%)

- śmiertelność ok. 20%
- ciężkie zaburzenia pozapiramidowe (sztywność mięśniowa, osłupienie)
- zaburzenia świadomości
- zaburzenia układu krążenia (tachykardia, wzrost ciśnienia tętniczego krwi)
- wysoka gorączka

atypowe leki przeciwpsychotyczne (ALP – II generacja)

atypowe leki przeciwpsychotyczne

antagoniści receptora serotoninowego
5-HT_{2A} i dopaminowego (SDA)

antagoniści receptora dopaminowego
D2 o szybkiej dysocjacji

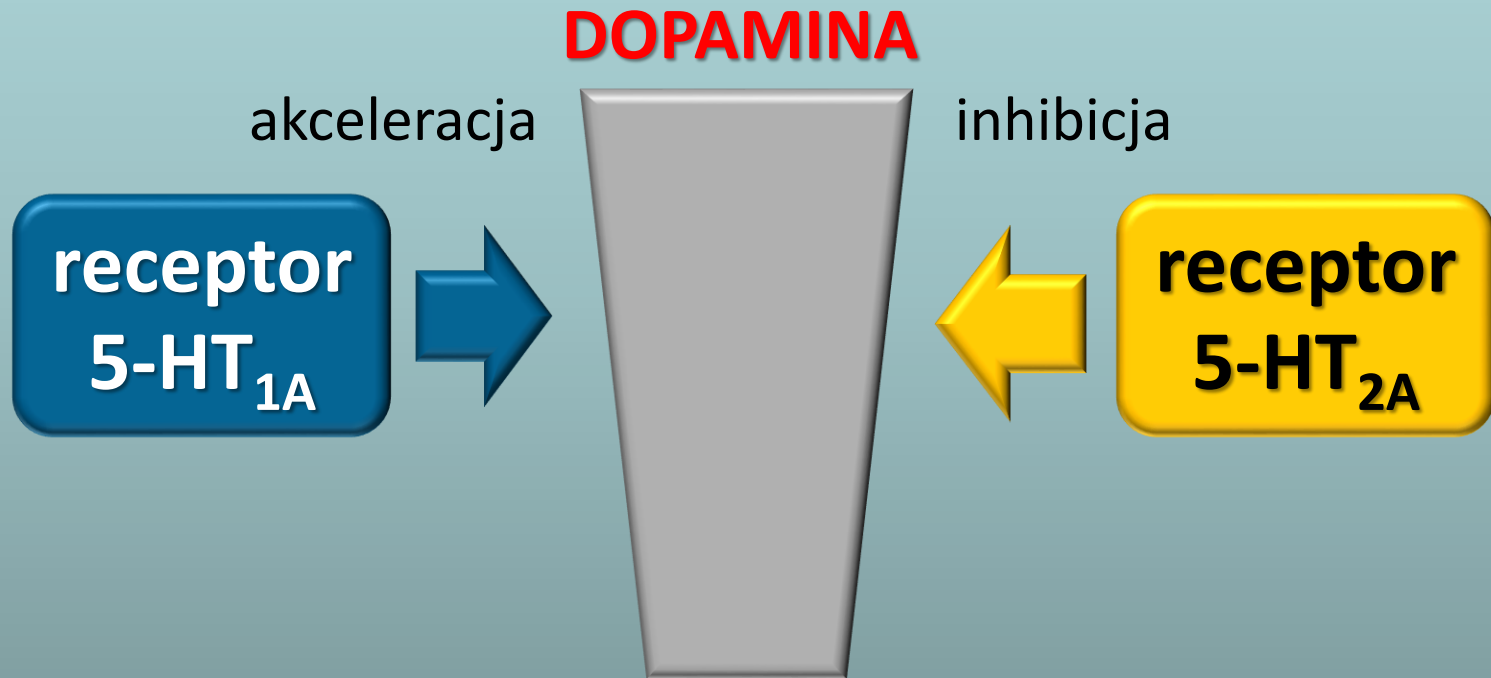

częściowi agoniści receptora
dopaminowego D2 (*DPA-D2 partial agonists*)

częściowi agoniści receptora serotoniny
(*SPA-serotonin partial agonists*)

udział receptorów serotoninowych (5-HT_{1A} i 5-HT_{2A}) w transmisji dopaminergicznej

modulacja uwalniania dopaminy na poziomie neuronów dopaminergicznych w istocie czarnej pnia mózgu oraz na poziomie zakończeń aksonalnych w jądrach podstawy

atypowe leki przeciwpsychotyczne

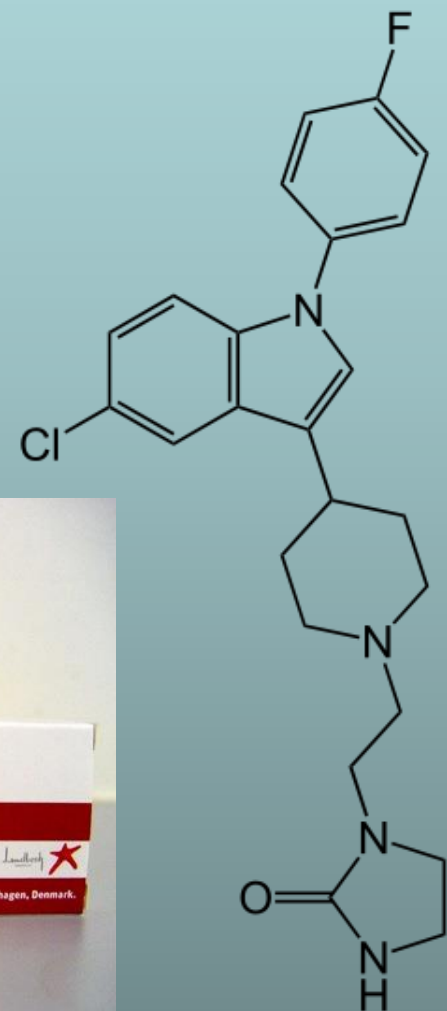
antagoniści receptora serotoninowego i dopaminowego (SDA)

- antagonizm wobec receptorów 5-HT_{2A} jest cechą charakterystyczną ALP
- antagoniści receptora 5-HT_{2A} stymulują uwalnianie dopaminy
- działanie to może powodować uwalnianie dopaminy w określonych obszarach mózgu (*szlaki nigrostriatalny*), co z kolei tłumaczy atypowe właściwości tych leków (*korzystny wpływ na objawy poznawcze i negatywne*)
- antagonizm receptora 5-HT_{2A} zmniejsza prolaktynemię

atypowe leki przeciwpsychotyczne

antagoniści receptora serotoninowego i dopaminowego (SDA)

- klozapina
- risperidon
- olanzapina
- kwetiapina
- ziprasidon
- sertindol

sertindol

atypowe leki przeciwpsychotyczne

antagoniści receptora dopaminowego D2 o szybkiej dysocjacji

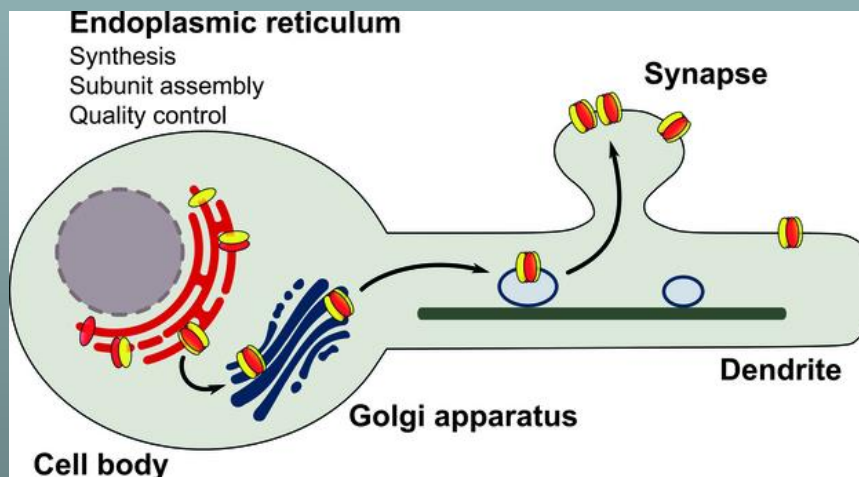
- szybka dysocjacja wobec receptora dopaminowego D2 jest **drugą** charakterystyczną cechą ALP
- „uderz” i „odskocz”
- silne działanie przeciwpsychotyczne bez działań pozapiramidowych
- szybsza dysocjacja oznacza generalnie mniejszą siłę działania (*konieczność większej dawki leku*)
- **klozapina** czy **kwetiapina** szybciej dysocjują od receptora D2 niż leki o większej sile działania - **risperidon**
- pomiędzy nimi znajdują się leki o pośrednim efekcie - **olanzapina**
- efekt ten koreluje ze zdolnościami leku w obrębie grupy ALP do wywoływania ruchowych działań niepożądanych oraz odróżnia te leki od KLP

atypowe leki przeciwpsychotyczne

antagoniści receptora dopaminowego D2 z komponentą
agonistyczną (częściowi agonisti receptora D2)

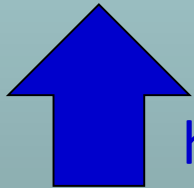
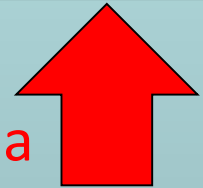
- częściowy agonizm wobec receptora dopaminowego D2 jest kolejną (*trzecią*) cechą ALP
- leki te stabilizują neuroprzekaznictwo dopaminergiczne w stanie pomiędzy „cichym” antagonizmem i „pełnym” pobudzeniem

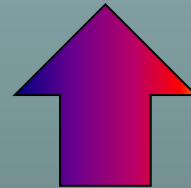
spektrum neuroprzeżyźnictwa dopaminergicznego

dopamina

haloperidol

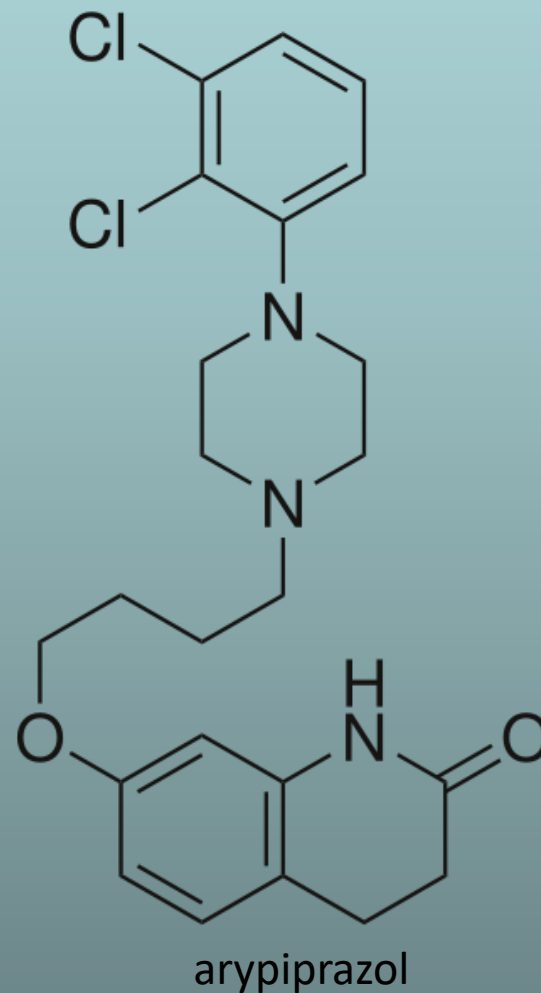

arypiprozol

atypowe leki przeciwpsychotyczne

antagoniści receptora dopaminowego D2 z komponentą
agonistyczną (częściowi agoniści receptora D2)

- aripiprazol
- amisulpryd
- sulpiryd (*w małych dawkach*)

atypowe leki przeciwpsychotyczne

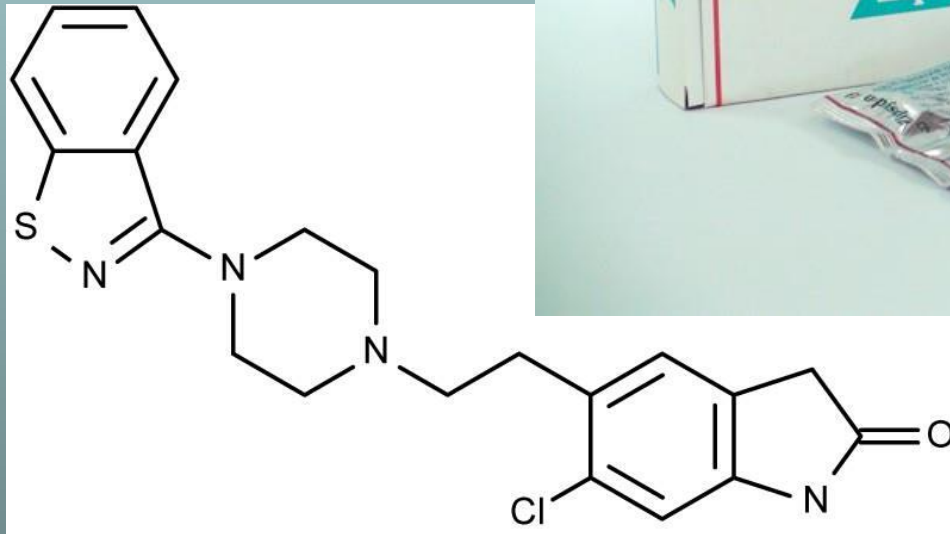
częściowi agoniści receptora serotoninowego 5-HT_{1A} (SPA)

- **częściowy agonizm** w stosunku do receptora serotoninowego 5HT_{1A} jest **(czwartą)** cechą charakterystyczną ALP
- działanie to może **nasilać uwalnianie dopaminy**, co może przynieść poprawę w zakresie objawów afektywnych, poznawczych i negatywnych, a także zmniejszyć ryzyko wystąpienia zaburzeń pozapiramidowych i hiperprolaktynemii
- **agonizm** w stosunku do receptora 5HT_{1A} może także zmniejszać uwalnianie glutaminianu, co pośrednio obniża natężenie pozytywnych objawów psychozy

atypowe leki przeciwpsychotyczne

częściowi agoniści receptora serotoninowego 5-HT_{1A} (SPA)

- ziprasidon
- kwetiapina
- klozapina
- arypiprazol

ziprasidon

Kiedy należy spodziewać się pierwszych efektów działania leków antypsychotycznych?

- zazwyczaj, jeśli po 4-6 tygodniach u pacjenta nie występuje wyraźna poprawa należy zmienić lek
- przy stosowaniu klozapiny wyraźny efekt następuje zwykle później – nawet po 2-3 miesiącach

Które z leków antypsychotycznych wybiera się do terapii pierwszego epizodu psychozy?

- dawniej były to wyłącznie typowe (*klasyczne*) leki antypsychotyczne
- obecnie wybiera się leki atypowe, ze względu na większe bezpieczeństwo ich stosowania i większy komfort leczenia dla samego pacjenta
- nie dotyczy to klozapiny, którą włącza się dopiero po dwóch nieudanych kuracjach innymi lekami

Jak długo należy przyjmować leki antypsychotyczne?

- Jeśli był to pierwszy epizod choroby, to wtedy okres przyjmowania leków w czasie remisji powinien wynosić **1-2 lata**
- Jeśli był to drugi lub trzeci epizod choroby, to okres przyjmowania leków po każdym z nich powinien wynosić **3-5 lat**
- Jeśli był to epizod czwarty, piąty, lub dalszy, okres przyjmowania leków powinien wynosić **minimum 5 lat** po każdym z nich

Co to są neuroleptyki typu *depot* ?

- leki o powolnym uwalnianiu substancji aktywnej biologicznie (*iniekcje wykonywane są co 2-4 tygodnie*)
- neuroleptyki typu *depot* dwukrotnie redukują ryzyko nawrotu psychozy, w porównaniu ze stosowaniem typowych leków w formie doustnej

Clopixol (zuclopenthixol)

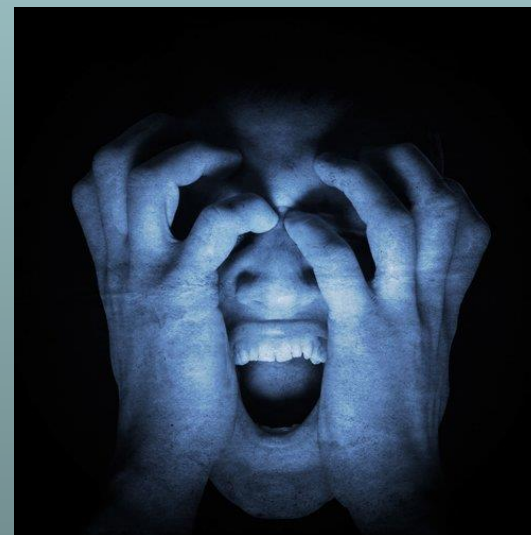
Fluanxol (flupenthixol)

Decaldol (haloperidol)

Trilafon (perfenazyna)

Rispolept consta (risperidon)

ZypAdhera (olanzapina)

zasady postępowania z pacjentem agresywnym

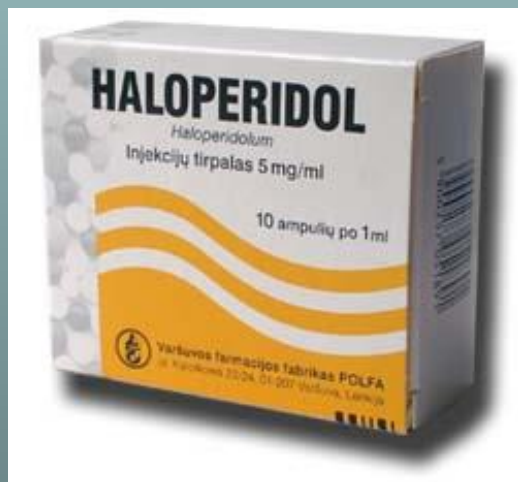
- przyczyny agresji
- eskalacja agresji – od słownej do czynnej
- unikanie zachowań prowokujących
- możliwość ucieczki
- zdecydowanie
- sedacja farmakologiczna
- unieruchomienie
- ochrona pacjenta

zasady postępowania z pacjentem agresywnym - farmakoterapia

- neuroleptyk
  - Haloperidol amp. 5mg i.m.
- benzodiazepiny
  - Relanium (diazepam) amp.10mg i.m.
  - Tranxene (klorazepat) amp 50mg i.m.

czas na relaks